

Vlastiveda

pre 4. ročník
základnej
školy

Autori© RNDr. Mária Nogová, PhD.
RNDr. Veronika Zvončeková, 2018

Lektorovali: PaedDr. Miroslava Gašparová, PhD.
PaedDr. Mária Kubovičová
PaedDr. Mária Pálinkáš

Redakčné práce: RNDr. Veronika Zvončeková
Ilustrácie© Mgr.Art. Miroslav Regitko, 2018
Mapy© Mapa Slovakia Editor, s.r.o.
Grafický dizajn© Bruno Musil, 2018

Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
pod číslom _____ zo dňa _____
ako učebnicu Vlastiveda pre 4. ročník ZŠ
Schvaľovacia doložka má platnosť do _____

Všetky práva vyhradené.
Toto dielo ani žiadnu jeho časť nemožno reprodukovat bez súhlasu majiteľa práv.

Prvé vydanie, 2018
Vydala: Patria I., spol. s r.o.
Tlač: Patria I., spol. s r.o. Prievidza
ISBN 978-80-85674-56-9

Obsah

Prečo je dobré cestovať po Slovensku	7
Mapa Slovenska.....	8
Čítanie mapy	10
Expedícia do minulosti	12
Expedície po Slovensku.....	14

Prvá trasa expedícií.....	15
Tatry.....	16
Nízke Tatry	18
Vlkošinec	20
Orava	22
Veľká Fatra	24
Malá Fatra	26
Strečno.....	28
Žilina	30
Súľovské vrchy	32
Obrana pred Tatárskym vpádom	34
Trenčín	36
Piešťany.....	38
Trnava.....	40
Modra	42
Milan Rastislav Štefánik	44
Záhorie.....	46
Bratislava	48
Mária Terézia	50
Správa z prvej trasy expedícií	52

Druhá trasa expedícií	53
Podunajsko	54
Nitra.....	56
Tomáš Garrigue Masaryk.....	58
Horná Nitra	60

Obsah

Prvá svetová vojna	62
Banská Štiavnica	64
Kremnica	66
Zvolenská kotlina.....	68
Poľana	70
Horehronie.....	72
Lučenec.....	74
Slovenské Rudohorie.....	76
Rožňava	78
Slovenský raj.....	80
Správa z druhej trasy expedícií.....	82
Tretia trasa expedícií.....	83
Košice	84
Zemplín	86
Vihorlatské vrchy.....	88
Nízke Beskydy.....	90
Bardejov	92
Prešov	94
Spišský hrad.....	96
Levoča	98
Pieniny	100
Správa z tretej trasy expedícií.....	102
5 top expedícií	103
Opakovanie.....	104
Môj plán cesty po Slovensku	106
Učím tretiakov o obci	107
Slovensko na zemeguli	108
Slovensko na mape sveta.....	109
Mapa Slovenska	110
Sebahodnotenie	112
Slovník.....	114

Ahoj, predstavíme ti učebnicu

Volám sa SLÁVKA,
musím ti povedať, že sa musíš
predovšetkým naučiť čítať mapu.
Vedieť, čo znamenajú jednotlivé farby
na mape a mapové znaky –
kvôli orientácii. Na vlastivede budeš
cestovať prstom po mape trasami:
od Tatier k Dunaju,
od Dunaja po Hornád,
od Hornádu po Dunajec.

Som MICHAL,
poviem ti ako prvý
niečo o učebnici, ktorú máš v rukách.
Je to tvoja pracovná učebnica.
Na hodinách vlastivedy budeš
spoznávať Slovensko na expedíciách.
Navštíviš rozličné miesta
našej krajiny.

Ja som JAKUB.
Čo povedali kamaráti, ešte nie je všetko.
Učebnicu môžeš prepojiť
s mobilným telefónom, tabletom, počítačom.
Môžeš využívať uvedené QR kódy,
umožnia ti pozrieť si video so zaujímavosťou
(bude to aj na youtube). V mobilnom telefóne
alebo v tablete musíš mať stiahnutú
aplikáciu na čítanie
QR kódu cez telefón.

Zdravím ťa, som LUCIA!
Učebnicu si môžeš
dotvárať fotografiami,
kresbami, svojimi poznámkami,
vpisovaním do obrázkov a pod.
Expedície v učebnici sú len návrhom,
čo by sa dalo navštíviť,
objavovať a spoznať na Slovensku.
Môžeš si stanoviť
aj svoj cieľ.

Ahoj, povieme ti niečo aj my autori,
vlastiveda nie je pre teba nový vyučovací predmet. Ako tretiaci ste spolu celá trieda pozorovali obec, okolie, krajinu. Určite poznáš aj nejakú povesť viažucu sa k obci, vieš, že časová priamka nám napr. priradenými obrázkami akoby - zviditeľní čas - udalosti, vieme, čo sa kedy udialo.

Toto všetko ťa už vlastiveda naučila.

minulosť

A čo ďalej, čo tento školský rok?

Zo svojej obce prejdeš na spoznávanie celého Slovenska. V učebnici sú uvedené expedície po Slovensku tak, ako si myslíme, že by bolo vhodné poznávať na vlastivede Slovensko. Pri jednotlivých úlohách, ktoré máš riešiť, je pokyn na prácu v 1. osobe jednotného čísla: nájdem, vyberiem, vytvorím atď. Chceli sme ti tým povedať, že ako žiak – bádateľ máš spoluúčasť na expedíciách, máš sa snažiť pracovať samostatne. Očakáva sa od teba, že prejavíš svoj názor, uvedieš svoje návrhy napr. na iné exkurzie, doplnkové aktivity, podelíš sa s ostatnými o svoje skúsenosti, zážitky pri poznávaní krajiny a pod. Budeš aj v tomto roku spoznávať povesti, ale už budeš vedieť, čo v nich hľadať – významné objekty (hrady, osobnosti...), príbeh, ktorý niečo napovie z minulosti (histórie). Budeš aktívne sa učiť žiak.

Veríme, že sa ti to podarí, lebo ťa čaká zasa viac.

O rok budeš už spoznávať svet a dianie v ňom.

Prečo je dobré cestovať po Slovensku podľa mapy?

Budeš
vedieť:

1. Rýchlo sa samostatne zorientovať podľa mapových znakov.
2. Opísať a predstaviť si krajinu podľa mapových znakov.
3. Nájsť zaujímavé miesta na Slovensku, napr. prírodné krásy, pamiatky.
4. Určiť cestu z obce na cieľové miesta.
5. Vypočítať skutočnú vzdialenosť medzi objektmi podľa mapy a jej mierky.
6. Porovnávať jednotlivé oblasti, v čo sú odlišné.
7. Porovnať svoju obec s inými obcami.

Ale ja
rada spoznávam,
ako to bolo kedysi.
Preto hľadám
kultúrne pamiatky,
umelecké výtvary
a pod.

Mapa Slovenska

Mapa Slovenska zobrazuje územie Slovenska zmenšené do rovinnej plochy. Povrch Slovenska a objekty, ktoré sa na Slovensku nachádzajú, sú na mape zobrazené pomocou symbolov. Symboly sa nazývajú mapové znaky. Farbami je na mape znázornené, v ktorej oblasti Slovenska sa nachádzajú pohoria a v ktorej oblasti Slovenska sú nížiny.

Odtiene hnedej farby vyjadrujú odstupňovanie výšky pohoria.

Čím je hnedá farba tmavšia, tým je väčšia výška.

Modrou farbou sú vyznačené rieky, červenou a hnedou farbou cesty, žltou diaľnice.

Krúžkami sú označené obce.

Veľkosť krúžkov závisí od veľkosti obce podľa počtu obyvateľov.

Čítanie mapy

Čítanie knihy a čítanie mapy je podobné, len na mape sú aj mapové znaky.

Vedieť čítať mapu znamená vedieť opísať krajinu podľa mapových znakov. Pri každej mape si treba najprv pozrieť vysvetlivky.

1. Doplním mapové znaky podľa mapy priloženej k učebnici.

Objekt	Mapový znak	Objekt	Mapový znak
pohorie		cesta	
nížina		kúpele	
rieka		zrúcanina	
obec		zámok	
jaskyňa		objekt zaradený v zozname UNESCO	

Mapa Slovenska

Mierka mapy

Z mapy sa dá zistiť skutočná vzdialenosť medzi objektmi. Zmenšenie je vyjadrené grafickou mierkou. Mierka mapy je zmenšenie vzdialenosti podľa matematických pravidiel. Podľa mierky mapy sa dá vypočítať, ako ďaleko sú od seba dva body v skutočnosti. Vzdialenosť medzi dvoma miestami na mape vieme odmerať a podľa mierky mapy vypočítať skutočnú vzdialenosť.

Mierka mapy, ktorú budeme používať.

1 cm na mape predstavuje 10 km v skutočnosti.

Dve miesta, ktoré sú vzdialené na mape 1 cm, sú v skutočnosti vzdialené 10 km, ak sú vzdialené na mape 2 cm, v skutočnosti sú vzdialené 20 km.

2. Trnava je na mape vzdialená od Bratislavy priamou cestou (vzdušnou čiarou) približne 5 cm.

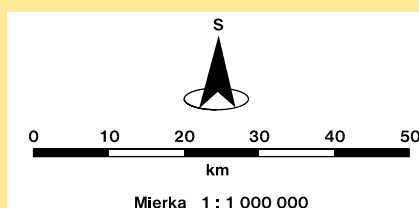
Vypočítam, ako ďaleko sa nachádzajú od seba tieto dve mestá v skutočnosti.

Postup výpočtu:

podľa mierky mapy 1 cm = 10 km,

5 cm vynásobím 10 km, to je vzdialenosť v skutočnosti medzi mestami

Trnava a Bratislava. Vzdialenosť je približne 50 km.

Čítanie mapy

Úlohy budem riešiť s mapou priloženou k učebnici. Na mape je zobrazená štvorcová sieť označená písmenami A,B,C,D a číslicami 1,2,3,4,5,6,7,8.

Každé miesto na mape je umiestnené v určitom štvorci, ktorý je daný písmenom a číslicou. Napríklad hrad je umiestnený v štvorci (B-3), dvojicu písmeno a číslicu budeme uvádzať v zátvorke.

Štvorcová sieť

	1	2	3	4	5	6	7	8
A								
B								
C								
D								

1. Nájdem na mape svoju obec a zistím, v ktorom štvorci sa nachádza. Ktoré ďalšie obce sa nachádzajú v tomto štvorci? Ktoré pohoria alebo nížiny zasahujú do tohto štvorca? Ktoré rieky pretekajú cez tento štvorec na mape?

2. Nájdem na mape mesto Trenčín v štvorci (B-1) a mesto Košice v štvorci (C-7). Prstom po mape prejdem po ceste, ktorá spája tieto dve mestá. Ktoré väčšie obce ležia na tejto ceste? Existuje aj iná cesta z Trenčína do Košíc?

- 3.** Lietadlo letí z Bratislavy (C-1) do Prešova (B-7). Podľa mapy ponad ktoré pohoria, nížiny, rieky a mestá preletí?

- 4.** Nájdem na mape mestá: Lučenec (C-4), Banská Bystrica (B-4), Detva (C-4). Letím v balóne z Lučenca smerom do Banskej Bystrice. Keď je balón nad Detvou, začne fúkať vietor od západu a balón zmení svoj smer letu na východ. V ktorom meste v štvorci (C-5) môže pristáť?

- 5.** Nájdem na mape dve mestá: Ružomberok (B-4) a Banská Bystrica (B-4). Spojím ich čiarou a vypočítam podľa grafickej mierky mapy približnú vzdialenosť medzi nimi.

- 6.** Vytvorím si podobné úlohy.